

ξαισίον προφητικόν δῶρον, τῇ ἀληθείᾳ, νὰ ὑπόσχηται τις στέμμα εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Τοσκάνης! Ἄλλὰ, μὴ ἡ παράδοσις αὕτη εἶνε ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένη; Ἄρκει νὰ εἴπωμεν πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τοῦ ψευδοῦς τῆς παραδόσεως ταύτης ὅτι ὁ Nostradamus ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1566 καὶ ἡ ἡγεμονίς ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1573! Τὸ μόνον ὅπερ δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν εἶνε, ὅτι, ἴσως διάδοχος τις τοῦ Nostradamus, ἦτο ὁ ἀπατήσας οὕτω τὴν ἡγεμονόπαιδα διὰ τοῦ πειράματος τῆς ὀπτικῆς.

Ἀναμφιβόλως, οὐδόλως πιστεύομεν εἰς τὴν ἐπήρειαν τῶν ἀστέρων, περὶ τοῦ μέλλοντός μας, οὔτε ἐξάγομεν τὰ ὠροσκοπία μας, καὶ ὅταν στρατηγὸς παρασκευάζεται εἰς μάχην εἶνε πλέον προκατειλημμένος περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαχητῶν του, τῆς ἐκλογῆς τῆς καταλλήλου τοποθεσίας, περὶ τοῦ στρατοῦ ὃν ὁ ἐχθρὸς διαθέτει ἢ τῶν ἀμοιβαίων θέσεων τῶν πλανητῶν Ἄρεως καὶ Διός. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι τὸ πνεῦμά μας ἀπηλλάγη τῶν προλήψεων καὶ τῶν παλαιῶν ἐκείνων δεισιδαιμονιῶν. Φεῦ! Εἶνε ἀληθές ὅτι πολλὰς πλάνας ἀπεβάλομεν, ἀλλὰ πολλὰς εἰσέτι διετηρήσαμεν, παρεδέχθημεν μάλιστα καὶ νέας αἰτινες ἴσως θὰ προϋξένουν γέλωτα τοῖς ἀρχαίοις ἐκείνοις οἷς ἔθος ἦν τῷ ψέγειν.

Πόσοι κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα, θεωροῦσι τὴν Τρίτην ὡς ἀποφράδα ἡμέραν καὶ δὲν ἐπιχειροῦσι ταξίδια οὔτε ὑπόθεσιν τινα κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην! Καὶ αὐταὶ αἱ ἡμερομηνίαι μεγάλως ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς παιδαριώδους φαντασίας τινῶν ἢ 13 εἶνε μισητὴ ἢς πρέπει νὰ φοβῶνται τὴν ὀλεθρίαν ἐπιρροήν. Τί νὰ εἴπωμεν τότε περὶ τῶν Τριτῶν αἰτινες συμπίπτουσι μετὰ τῆς 13 τοῦ μηνός; Ἐὰν ᾧσιν ἀναγκαιῶς ἡμέραι τρομεραὶ, ἐκτὸς ἐὰν οἱ δύο οὗτοι κίνδυνοι ἐπιπροσθετόμενοι τῆς Τρίτης, δῆλον ὅτι, καὶ τῆς 13 οὐδετεροῦσιν ἀλλήλοις, ἀκριβῶς ὡς δύο ἀρνήσεις κατὰ τὸ συντακτικὸν ἀποτελοῦσι τελείαν κατάφασιν.

Λυπηρόν, τῇ ἀληθείᾳ, διότι τὰ ὀνόματα τῶν Mathieu Laensberg, τοῦ Nostradamus καὶ τῶν ἄλλων ἀγυρτῶν εἰσὶ μυριάκις δημοφιλέστερα, ἢ τὰ τῶν ἀληθῶν τῆς ἀνθρωπότητος εὐεργετῶν, καὶ ὅτι, ἡ ἀπατώσα τοὺς ἀνθρώπους ἐπιστήμη ἐστὶν εὐπροσδεκτωτέρα, ἢ ἡ διδάσκουσα αὐτούς.

ΠΕΡΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

ΥΠΟ

M. A. BAÏEP

(Συνέχεια προηγ. φύλλου).

Πρόκειται ἤδη νὰ ἐξετασθῇ ὁποῖαν ῥοπήν ἐξασκουῖσι τὰ αἷτια ἐπὶ τῆς βουλήσεως. Καὶ ἐνταῦθα δεόν ν' ἀποταθῶμεν εἰς τὴν συνείδησιν, οὐχὶ δὲ εἰς τὰς αἰσθήσεις ἢ εἰς τὸν ἀφη-

ρημένον λόγον. Ἐὰν φαντασθῶμεν τὴν ἀνθρωπίνην βούλησιν ὡς πλάστιγκα ἐν ἣ τὰ αἷτια ἐκλαμβάνονται ὡς βάρος, ἐὰν πεισθῶμεν ὅτι ἡ βουλομένη πράξις ἐστὶ γινόμενον οὐ παράγοντές εἰσι τὰ αἷτια, ἢ συνισταμένη, ἢς ἡ διεύθυνσις ὀρίζεται ὑπὸ τῆς συνεζευγμένης ἐνεργείας πολλῶν δυνάμεων ἢ διακριμένων ἢ ἀντιθέτων, ἐὰν λέγωμεν ἐξετάσωμεν οὕτω τὰ πράγματα τιθέμενοι ἐκτὸς τῆς συνειδήσεως θέλομεν εὐχερῶς ἐνδώσει εἰς τοὺς συλλογισμοὺς τῶν τοῦ πεπρωμένου ὁπαδῶν, καὶ θέλομεν εἰπεῖ μετ' αὐτῶν ἢ ἐν μόνον αἷτιον ἐνεργεῖ ἐπὶ τῆς βουλήσεως καὶ τότε παρασύρει αὐτὴν ἀναποφεύκτως, ἢ ὑπάρχουσι πολλὰ αἷτια καὶ τότε τὸ ἰσχυρότερον νικᾷ.

Παρατηρητέον ὅτι ἡ πρώτη περίπτωσις ἐστὶ κενή ἐν πάσαις ταῖς καὶ ὀλίγον σπουδαίαις περιπτώσεσι τῆς ζωῆς παροτρυνόμεθα ὑπὸ πολλῶν αἰτιῶν. Κατάδηλον δὲ καθίσταται ἐκ τοῦ παραδείγματος ὃ ἐξελεξάμεθα. Τοῦτο μὲν οἱ τοῦ συμφέροντος ὑπολογισμοί, τὸ αἶσθημα τοῦ μίσους, ἢ ἐπιθυμία τῆς ἐκδικήσεως τοῦτο δὲ ἡ φιλία, τὸ καθῆκον, ἢ τῆς συνειδήσεως γαλήνη, ἢ περὶ τῆς ἀξιοπρεπείας μου μέριμνα. Τὸ διάφορον τῶν αἰτιῶν ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς ὀρθοπροσύνης πρὶν ἀναγνωρίσθῃ ὑπὸ τῶν ἠθικολόγων, ἀπαντες δὲ γινώσκουσιν ὅτι τρία μεγάλα ἐλατήρια διευθύνουσι τὰς ἀνθρωπίνους πράξεις ἢ ἠδονή, τὸ συμφέρον, τὸ καθῆκον. Ὅθεν τῶν αἰτιῶν τούτων ὄντων φύσεως καὶ καταγωγῆς διαφορῶν, ἀδύνατόν ἐστι νὰ τοῖς ἐφαρμόσωμεν κοινὸν μέτρον καὶ νὰ ὑπολογίσωμεν προκαταβολικῶς ὁποῖον ἔσεται τὸ ἰσχυρότερον. Ἄλλὰ τὸ κύριον ζήτημα δὲν ἔγκειται ἐνταῦθα, οὐδὲ νὰ γνωρίσωμεν ἐὰν πολλὰ αἷτια ἢ ἐν μόνον ἐπενεργῶσιν ἐπὶ τῆς βουλήσεως, ἀλλ' ἐὰν ἡ ἐνεργεια ἦν ἐξασκουῖσιν ἐστὶ καταναγκαστικὴ. Ἐνταῦθα ἡ συνείδησις ἀποδίδωσι τῇ ἐλευθερίᾳ περιφανῆ μαρτυρίαν. Τὸ λογικὸν λέγει μοι ὅτι τηρεῖν τὸ μυστικόν ἐστὶ καθῆκον ἐπιτακτικόν. Ἡ τοῦ καθήκοντος αὕτη ἰδέα ἐστὶν ὀλκὴ βαρύνουσα ἐπὶ τοῦ πνεύματός μου, δύναμις ἔλκουσα καὶ σύρουσα αὐτό. Ἐὰν ὑπακούσω εἰς τὸν τοῦ καθήκοντος νόμον, δὲν εἶμι ἐλεύθερος νὰ τὸν ἀθετήσω; Ἐὰν εἴπωσιν ἴσως ὅτι τὸ καθῆκον ἐπενεργεῖ ἐπ' ἐμοῦ οὐ μόνον ὡς νόμος, ἀλλ' ὡς ἐπιθυμητὸν ἀντικείμενον, λαλοῦν οὐ μόνον εἰς τὸ πνεῦμα μου, ἀλλ' ἐγείρον τὴν εὐαισθησίαν μου σύμφημι, ἀλλ' ἢ ἐπ' ἐμοῦ ἔλξις τοῦ καθήκοντος ἢ τῆς ἠδονῆς δύναται νὰ ἐξομοιωθῇ ἀκριβῶς τῇ ἐπὶ ὑλικῷ ἀντικειμένῳ ἐπενεργούσῃ δυνάμει; εἶμι ἄρα ὄν ἀδρανές, ἔμψυχον ἀνεμόστροφον, ὅπερ ἀντίθετοι ἄνεμοι περιστρέφουσι κατ' ἀρέσκειαν; Δὲν ἔχει ἐν ἐμοὶ τὸ ἀήττητον αἶσθημα τῆς χαρακτηριζούσης με ἰδίας δυνάμεως κατὰ τὴν ὁποῖαν δύναμαι νὰ ὑποχωρήσω ἢ ν' ἀντιστῶ, ν' ἀκολουθήσω τοῦτο τὸ αἷτιον κατὰ προτίμησιν ἐτέρου, νὰ πράξω τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ἢ νὰ μὴ πράξω μηδέν;

Ὁ Λεϊβνίτιος ὑποστηρίζει ὅτι ἡ βούλησις ἀκολουθεῖ πάντοτε τὴν τελευταίαν τῆς νοήσεως τροποποίησιν. Κατ' αὐτὸν πράττομεν πάντοτε βεβαίως καὶ τοι οὐχὶ ἀναγκαιῶς ἐκεῖνο ὅπερ τελειωτικῶς φαίνεται ἡμῖν τὸ βέλτιστον. Ὁ Λεϊβνίτιος δὲν ἐξετάζει τὴν συνείδησιν, ἐπειδὴ ἔχει σύστημα. Δεόν ἐν τῷ

φαντασιώδει κόσμῳ, ὃν ἐδημιούργησεν εἰς ἑαυτὸν, ἢ παρούσα ἐκάστης μονάδος κατάστασις νὰ ἔχη τὸν λόγον τῆς ἐν τῇ προγενεστέρᾳ καταστάσει. Δέον ἐκάστη πρᾶξις νὰ ᾖ τὸ ἀποτέλεσμα πασῶν τῶν προγεστέρων διατάξεων, ἢ δὲ ἐλευθερία ἦν ἀπονέμει τῷ ἀνθρώπῳ ἐν τῷ κόλπῳ ἐνὸς σύμπαντος ἐνθα τὸ πᾶν προκαταβολικῶς κεκανόνισται οὐκ ἔστιν ἐκείνη ἢ ἐκαστος ἡμῶν αἰσθάνεται ἐντὸς ἑαυτοῦ.

Ἐτερός τις ἐπιφανῆς μεταφυσικὸς ὁ Σπινόζας, καὶ τοι ἀναγνωρίζων ὅτι ἡ συνείδησις ἐπιμαρτυρεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ἐλευθερίαν του, διατείνεται ἐν τούτοις νὰ συμβιδάσῃ τὸ ἀναντίρρητον τοῦτο γεγονός μετὰ συστήματος ἐν ᾧ ἡ τοῦ πεπωμένου ἀρχὴ ἐξικνεῖται μέχρι τῶν τελευταίων τῆς συνεπειῶν. Κατ' αὐτὸν ἐκάστη τῶν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς μεταποιήσεων ἔχει τὴν ἑαυτῆς αἰτίαν ἐν προηγουμένη μεταποιήσει, ἥτις καὶ αὕτη ἔχει τὴν αἰτίαν τῆς εἰς ἑτέραν καὶ οὕτως ἐπ' ἀπειρον. Πρᾶξις παράγει ἑτέραν πρᾶξιν, κίνησις παράγει ἑτέραν κίνησιν, ὡσπερ κύμα ἤθελεν ὠθεῖ ἕτερον κύμα ἐν ὠκεανῷ ἄνευ αὐτῆς. Ἄλλ' αἱ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς μεταποιήσεις εἰσὶν ἄκρως περίπλοκοι, καὶ μεταξύ αὐτῶν αἱ μὲν σαφῶς ἀναφαίνονται εἰς τὴν συνείδησιν, αἱ δὲ εἰσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον κεκαλυμμένα διὰ σκότους. Ὅθεν τί συμβαίνει ὅταν πράττω οὕτως ἢ ἄλλως, ὅταν ἐπὶ παραδείγματι ἐγείρωμαι ὅπως ἐξέλω εἰς περίπατον; Διάφοροι αἰτίαι συντρέχουσιν ὅπως ἐπενέγκωσι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο, ἢ τῶν ὀργάνων μου διάθεσις, ἢ τῆς φαντασίας μου κατάστασις, ἢ θερμότης ἢ τὸ ψῦχος, τὸ τοῦ οὐρανοῦ γαλήνιον, τὸ τῆς θερμοκρασίας εὐκραεὺς κτλ. Τῶν αἰτίων τούτων τινὰ εἰσὶ μοι μᾶλλον ἢ ἤττον γνωστά, ταῦτα δὲ ἀποκαλῶ αἰτία τῆς ἐνεργείας μου, ἄλλα δὲ ἐνεργοῦσι κρύβδην, ἅτινα οὐκ εἰσι τὰ ἤττον κρίσιμα. Ἄγνωστων τῶν τελευταίων τούτων αἰτίων ῥοπήν, μὴ ἀνευρίσκων ἐν τοῖς γνωστοῖς ἀρκοῦσαν ἐξήγησιν τῆς ἐμῆς ἀποφάσεως, διατεθειμένος ἄλλως τε νὰ παραστήσω εἰς ἑμαυτὸν ὑπερμεγέθη τὴν ἰδίαν ἑμαυτοῦ δύναμιν, ὑπερηδόμενος ἐπὶ τῷ αἰσθήματι τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τοῦ μεγαλείου μου, φαντάζομαι ἐγὼ αὐτὸς ἐξ οἰκειᾶς δυνάμεως αὐτογνωμόνως καὶ ἀναιτίως ἀπεφάσισα, τὴν δὲ φαντασιώδη ταύτην δύναμιν, τὸ κενὸν καὶ μάταιον τῆς ἀδυναμίας καὶ ὑπεροφίας μου προσαγορεύω διὰ τοῦ ἐπιδεικτικῆς καὶ πομπώδους ὀνόματος τοῦ αὐτεξουσίου.

(Ἔπεται τὸ τέλος).

BIBΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Persia ἢ Ἀπομνημονεύματα Περσικά, ὑπὸ Laugelot Dowdall, M. A., Ch. Ch., Oxon. L. L. B. (T. C.), DF. R. G. S., Late classical scholar first Lenior moderator, triple gold medallist, Student etc. Classical examiner to trin. coll., London. — Cambridge. Jones and Piggot. Frinity street. 1881.

Καίτοι βραδέως, ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς περιῆλθεν ἀνά χεῖρας ἡμῶν ἢ ἐν λόγῳ ἱστορικῆ μονογραφία τοῦ αἰδεσιμωτάτου καὶ πολυμαθοῦς Ἀγγλοῦ ἀββᾶ κ. Λ. Δόουδαλ, ἐν τούτοις καθήκον ἡμῶν θεωροῦμεν νὰ διατρίψωμεν ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπει ὁ χώρος τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ, ἐπ' αὐτῆς, καὶ διότι ἐγκληματικῆ ἀποβαίνει ἢ παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου ἀδιαφορία πρὸς ἔργα, ἀναγόμενα εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα, καὶ διότι ἐκ τῶν ἐν λόγῳ βιβλίου ἀπεκομίσασμεν τὰς κρατίστας τῶν ἐντυπώσεων. Ὁ κ. Δόουδαλ βεβαίως δὲν εἶνε ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ξένων τῶν μετὰ ζέσεως ἐπιδοθέντων εἰς τὴν μελέτην τῆς ἡμετέρας γλώσσης καὶ φιλολογίας, οὐχ ἤττον ἢ πύκνωσις τῶν φαλάγγων τῶν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Ἑλληνιστῶν πρέπει νὰ παρακολουθῆται μετ' ἐνθουσιασμοῦ παρ' ἡμῶν, τοῖς ὁποίοις μονονουχὶ ἄγνωστοι τυγχάνουσιν οἱ πλεῖστοι τούτων, ἐν ᾧ συγχρόνως φέρονται γνωστότατα ἀνά τὸ Πανελλήνιον διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ τύπου τὰ ὀνόματα τῶν εὐτελεστέρων συγχρόνων συγγραφεῶν. Βεβαίως δὲν ἐπανορθοῦμεν τὴν ἀδικίαν διὰ τῶν ὀλίγων ὧδε γραμμῶν ἡμῶν ἐπὶ τῆς πραγματείας τοῦ κ. Δόουδαλ, ἀλλὰ πράττομεν τοῦλάχιστον τὸ ἐφ' ἡμῖν.

Ἡ κρίσις βιβλίων, οἷον τὸ ἀνά χεῖρας ἡμῶν, παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν ζητημάτων πρὸς ἐξέτασιν. Καὶ τούτων μὲν βεβαίως πολλὰ θὰ ἠδύνατό τις νὰ παρηθῆσῃ, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν χαρακτῆρων παρ' ἀνδρὸς ξένου, καίπερ τοσοῦτω ἐγκύψαντος ὡς καταφαίνεται ἐν τῇ μελέτῃ τῶν Ἑλλήνων συγγραφεῶν, ἀλλὰ ταῦτα οὐδὲ ἡμῶν οὐδὲ τοῦ παρόντος εἰσι. Καὶ τὸ ζήτημα ὅμως τῆς γλώσσης, τοῦ ὄργανου τούτου πρὸς τὴν ἔκφρασιν τῶν ἰδεῶν, ἐν παντὶ συγγράμματι, μάλιστα δ' ἐν τῷ παρόντι, ἐνθα ξένος συγγραφεὺς ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ ἰδιώματος, τοῦ τόσῳ ποικίλου καὶ ἔλαστικοῦ, ἀποβαίνει ἐκ τῶν σπουδαιωτέρων. Κατὰ πόσον ἐγκρίνομεν τὴν παρὰ τῶν ξένων τάσιν περὶ τὸ γράφειν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ φωνῇ δὲν ἀποφαινόμεθα ἐνταῦθα, διότι τοῦτο εἶνε ζήτημα ὅλως ἰδιαιτερον, σημειοῦμεν μόνον, ὅτι ἱκανοὶ καὶ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Ἀγγλων ἀπεπειράθησαν τούτου καὶ ἱκανοὶ ἤγαγον εἰς φῶς διατριβὰς καὶ βιβλία γεγραμμένα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ. Εἰς τοῦτο δὲ συντείνει φαίνεται ἢ παρὰ τοῖς αὐτόθι λυκείοις ὑποχρεωτικῆ θεματογραφία καὶ τὰ ἐν τῇ γλώσσῃ ἡμῶν γυμνάσματα. Μεταξὺ τῶν ξένων τούτων Ἑλληνιστῶν, ὧν τινων περιῆλθον ἡμῖν τὰ συγγράμματα, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ κ. Δόουδαλ εἶνε ἐκ τῶν δυναμένων νὰ καυχήθωσιν ὅτι ὡς ἔνεστι προσήγγισε πρὸς τὸν ἀρχαῖον λόγον. Τὸ ἐγκρατὲς καὶ ἡ ἀπλότης τοῦ ὕφους, τὸ εἰς μέγαν βαθμὸν παρθενικὸν τῆς κυριολεξίας, τὸ εὐτακτον καὶ ὁμαλὸν τῆς φράσεως καὶ τὸ δυσκολώτερον ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἰδιώματι — ἡ ἀρμονικὴ καὶ ἐγνωσμένη χρῆσις καὶ τάξις τῶν μορίων, εἶνε προτερήματα ἱκανὰ νὰ καλύψωσι μικρότερα ἔλαττώματα, ὁποῖων ἀδύνατον νὰ στερηῆται βιβλίον ὑπὸ τοιαύτας, ὡς εἶπομεν, δυσχερεῖς συνθήκας γραφόμενον.

Ὡς πρὸς τὸ ἱστορικὸν περιεχόμενον τοῦ βιβλίου ὀλίγα ἔχο-